

Бошланиши биринчи саҳифада.

Шу ўринда иккى оғиз Алишер Навоий ва Султон Яъқуб муносабатлари ҳакида. Навоий Султон Яъқуб билан дўстона муносабатда бўлган. "Мажолис ун-нафоис" тазкирасида Султон Яъқуб ҳамда маълумот бериб, уни мақтайди ҳамда форс тилидаги шеърларини асарининг этични мажлисида келтиради: "Яъқуб Мирзо – туркман салотини аниг-дек писандида зотлии ва ҳамида сифотлиг йигит из бўлгай. Дарвешсафат ва фонийаш эрди. Бу рубоби анингдурким:

**Оламики, дар у сабог кам мебинам,
Дар ҳар тарафаш ҳазор фам мебинам,
Чун кўхна работестки, аз ҳар тарафа
Роҳе ба биёбони адам мебинам".**

Хусайн Бойқаро даври маданий мухитининг машҳур тарихини Гиёсиддин Кондамир (1475–1536) ўзининг "Ҳабиб ус-сир" (1524 йили ёзиб тугалланган) асарида Навоий ва Султон Яъқубга алоқадор воеани эсга олади: бир куни Навоий Султон Яъқубга Абдураҳмон Жомий куллиятини юборишига қарор килиди. Жомийнинг китоби мувоғасини бошқа унга ўхшаши билан адаштирган кутубхонани элинга бошқа китобни топшириди. Бу элчи ўзининг олимлиги билан мактандеки бўлган экан. Султон Яъқуб ёлчидан: "Йўнда зерикмадингизми", деб сўраганида, у зерикшига ўрин қодирмаганини — Навоий томонидан Султонга совга сифатида юборилган Жомий асарларини йўлда мутола қилиб келганини айтиди. Султон Яъқуб бу китобни кўришини истабди. Шунда элчи ўзи билан бошқа китобни келтиргани маълум бўлиди. Бу айби туфайли элчи Навоий наазаридан четда қолибди.

Демак, Навоийнинг бевосита Оқкуюни хўкимдор Султон Яъқуб билан муносабатлари яхши бўлган. "Султон Яъқуб сайланмаси" — Оқкуюни хўкимдорнинг Алишер Навоийга ва унинг иходига ихлюси баланд эканидан далаолатиди.

Хўш, "Султон Яъқуб сайланмаси" таркиби қандайди! Аввало шунни таъкидлаш керакки, бизнинг кўлимида мазкур тўплам кўлэзмасининг атиги беш саҳифаси бор. Гап шундаки, айни маҳмуза хорида шахсий кутубхонада сақланади ва унинг тўлиқ таркиби тўғрисида маълумотга эга эмасмиз. Билганимиз, кўлэзма антиқа буюмлар савдоси билан шуғулланувчи Собис аукционида соғитлан ва ўшанда 12 варакдан иборат бўлган.

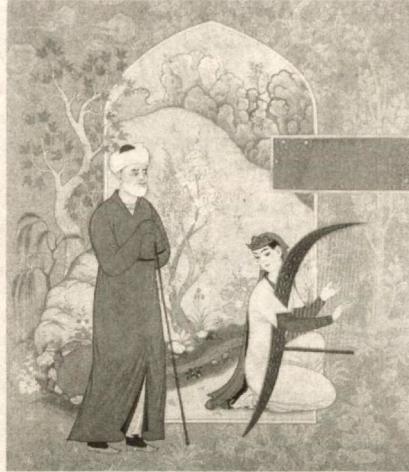
**Ўзбекистон Фанлар академияси
Алишер Навоий номидаги давлат
адабиёт музейининг асосий
вазифаларидан бирни хорижий
мамлакатлар кутубхона ва қўлэзмалар
фондларида мумтоз адабиётимизга
доир китобларни ўрганиш, улардан
кўчирма нусхалар олиб, юртимида
келтиришдан иборат бўлиб келган.
Хусусан, музей раҳбари устоз Ҳамид
Сулаймоновнинг ташаббуси ва
раҳбарлигига Европа мамлакатлари
фондларида сакланётган Навоий
асарларининг фан учун гоятда
асқотидиган мўътабар нусхалари
келтирилган эди.**

1975 йили шу максад билан Хиндишонга килинган илмий-археографик сафар ҳам самарали бўлган эди. Ўшанда келтирилган микроФильмлар орасида Навоийнинг "Муҳокамат ул-лугатай"нинг кўчирма нусхаси ҳам бўлган. Бирор бу нусха Бобурнинг девони билан бир муқовада сакланётганни боис этибордан четда колиб келётган экан. Адабиёт музейининг катта илмий ходими Отабек Жўрабоев мазкур девонин ўрганиш қоғида ушбу холатни аниқлаған эди. Хиндишоннинг Ҳайдаробод шаҳрида Салоржон кутубхонасида 18-реками билан сакланётган кўлэзма ҳийрий 1180 (милодий 1766 – 1767) йили китобат этилган. Котиби Али Котибий. Агар шу вақта қадар манбауслошлигизга "Муҳокамат ул-лугатай"нинг атиги учта кўлэзма нусхаси маълумлиги назарда тутила, мазкур топилманинг киммати ўз-ўзидан аёнлашади. Колаверса, кўлэзма ўзиға хос жиҳатлари, матний хусусиятлари билан этиборлидир. Ундида дастлаб кўзга ташланадиган ҳолат матнинг гайриодатий йўсусида кўчирланадиган, яъни бир неча сатр диагонални ҳолда, сўнгра одатий тарафда ёки саҳифа тўлиқ диагонални кўринишда, навбатдаги саҳифа бошдан охирiga горизонтал тарафда. Котибининг кай максадда бўндан йўл тутганини тушуниш қўйин, у бир хиллиқдан қочган бўлса, эхтимон Ҳар қалай, котибининг ишга эркин ёнданшагнилиги, ўзининг ис так-майлига кўра иш тутгани матнадига яна бир жиҳатдан ҳам маълум бўлади. У байзи сўз ва иборалар ўнгина уларга маънодон бўлган сўз ёки ибораларни ёзди: "бахрарманд" ўнгина "бахрарв", "гулистонининг" ўннida "гулшанининг", "яна" ўнгина "таки" каби.

Асарда Навоий турклар каттароқ ҳолни "менг" деб аташлари таъкидланиб, сўнгра бунга мисол тарикасида келтирилган:

**Анингким, ол энгинда менг яратти,
Бўйи бирла сочиниң тенг яратти –
байтидаги "энгина" сўзини "юзида"га ўзгартириши "мақбул" топилган. Ҳатто "назм силги-
ка кирмайду" жумласини "назм силгига торт-
майдур" килиб ўзгартиршига "жазм этилган".**

Нусханинг яна бир жиҳати шундаки, ундида жуда кўп сўз, ибора ҳамда жумлалар остига уларнинг форсий мӯқబиллари кизил сиёҳда ёзиб кўйилган. Чунончи: "чу оламини яратти маъбуд" жумласидаги "яратти" сўзи остига "пайдо кард", "Сомни Абул-форс битарлар" жумласидаги "битарлар" тагига "минавишад", "ул тиллар иборати" жумласи остига "иборати он за-
бонҳо" деб ёзилган. Яна "кўз юшлари" – чаш-
му абуру, "ўз маҳалида" – ба жойи худ, "ўзга-
ларни" – дигаронро, "чокин" – барк, "айт-
тур-

Бизга бундан-да камроғи маълум – кичик кўлэзмадан олти саҳифасининг нусхасини кўлга киритишга мубаффак бўла олдик, холос. Унда турли ҳамда ўнта шеъръли парча келтирилган ва уларнинг ҳаммаси ҳам тўлиқ

Парчалар

Чун тикандин айру эрмаз дойимо гул яфроги,
Не учун олур кафи поин кўзум мужгонидин?

Ким эмас ошиқ сенга, солсанг мени кўздин vale,
Ошиқеким содик ўла, ман кимни кам допасен,
Эй насиҳаттү, Навоий яхшидур деб истадинг,
Билмадингтим, буйла бир расвой олам допасен.

Юз бало ҳар дам допар ҳижрон ба маҳзун жон ичун,
Тенгри тўёқим яратминтур мени ҳижрон ичун.

Сенсизин, эй умр, бир соат манга жон ўлмасун,
Сен бўлу бас, тўёқи фирдавсу ризон ўлмасун.
Сўйламишсен, куйдурум бир дод ила қўнглини анинг,
Ҳар нечук дод ўлса ўлсун, доди ҳижрон ўлмасун.

СУЛТОН ЯЪҚУБ САЙЛАНМАСИ

эмас. Мана шу парчаларга қараб фикр юритишига тўғри келди.

Энди "Султон Яъқуб сайланмаси" аникланиши муносабати билан Навоий девонларининг яратилган даври аниқлилигига доир масалан чуқурроқ ўрганиш имкони яратилади.

Маълумки, оққўюнилар даврида адабий асарлар ўгуз туркаси ва форсий тилда битилган. Шу боис, мазкур сайланмада Навоий шеърларидағи айрим сўзлар айнан ўгуз лахжасига ўгирилган (масалан: толқасен – до-ласен, учун – ичун, бўлурмен – ўлурам), айрим сўзлар ҳатто бутунга бошқасига алмаштирилгани (масалан: янглиг – нисбат, эмас – дагил, ийнак – ишта) кўшири мумкин. Ёнгизда бўлса, "Оққўюни мухлислар девони" да "Оққўюни мухлислар девони" матнидан фойдаланиб, ундида ўзига манзур бўлган байтлардан тўплам яратти.

Мана шу парчаларга қараб фикр юритишига тўғри келди.

"Оққўюни мухлислар девони" ҳамда "Султон Яъқуб сайланмаси" айнан бир киши – Абдураҳим Хоразмий-Анисий-Яъқубий томонидан 10 йиллик даврий тафовут билан кўчирилган. Афтидан, бу хатот "Султон Яъқуб сайланмаси" да "Оққўюни мухлислар девони" матнидан фойдаланиб, ундида ўзига манзур бўлган байтлардан тўплам яратти.

Пайтда ўрганиладиган алоҳида мавзу.

Шу ўринда 1508 йили Навоийнинг шахсий котиби Абдулжамил томонидан тартиби битилган "Тұхфат ус-салотин" ("Султонларнинг тұхфаси") номли тўпламни эслаш ўрнини. Матнинос олим Порсо Шамсиев маълумотига кўра, мазкур тўпламни яратишида Абдулжамил сайланмада асарлар ёки терма девонлар тузилганда кўра иштадиган Навоий газалларини кўчириб, улардаги шоҳбайтларни танлаб олиб, тўплам тузган. "Султон Яъқуб сайланмаси" ҳам айни хукмдор учун Навоий шеърларидан танлаб олинган ва шоир яшаган давр – XV асрда хос шоҳбайтлар мажмуси сифатида аҳамияти.

"Султон Яъқуб сайланмаси"нинг кўлимиздаги нусхасига асосланадиган бўлсан, ундида шеърларнинг барчиси "Хазойин ул-маоний"нинг бизига яхши маълум бўлган Тошкент нашрида учрайди. Афсуски, кўлэзманинг барча саҳифалари кўлимида мавжуд эмас, шу сабабдан бу хада узил-кесил фикр билдириши имконимиз йўк. Нима бўлганда ҳам, мазкур кўлэзма Алишер Навоийнинг тириклик пайтида кўчирилган нодир манба сифатида навийшунослик учун қадрлидир. Кўйида бизнинг кўлимиздаги тартибида ахамияти.

**Афтондил ЭРКИНОВ,
Филология фанлари доктори,
Рустам ЖАББОРОВ,
тадқиқотчи**

ларидан танлаб олинган ва шоир яшаган давр – XV асрда хос шоҳбайтлар мажмуси сифатида аҳамияти.

"Султон Яъқуб сайланмаси"нинг кўлимиздаги нусхасига асосланадиган бўлсан, ундида шеърларнинг барчиси "Хазойин ул-маоний"нинг бизига яхши маълум бўлган Тошкент нашрида учрайди. Афсуски, кўлэзманинг барча саҳифалари кўлимида мавжуд эмас, шу сабабдан бу хада узил-кесил фикр билдириши имконимиз йўк. Нима бўлганда ҳам, мазкур кўлэзма Алишер Навоийнинг тириклик пайтида кўчирилган нодир манба сифатида навийшунослик учун қадрлидир. Кўйида бизнинг кўлимиздаги тартибида ахамияти.

Ишқ ила ўлдум масал савдо била афсонга ҳам, Шукр яна ким, яна ошиқмени девона ҳам. То унтиди ошиқнинг душман ул бегонаваш, Ошинонг ийғар менинг ҳолим кўрб, бегона ҳам. Халқа меҳнинг бор, бузуқ кўнглумга ҳам бир зарра бўк, Ким гунашинг тобидин маҳрум эмас вайронга ҳам.

Эй Навоий, гар сўзунги ёр эшитмаз ай эмас, Дурдуги илан қулохудур ҳеч эшитмаз панд гул.

Гард эмас гирдиша, балким кўрмасун деб зал кўзи Волаву саргашта жони хоккоримдур маним. Марқабининг наълидин ҳар дам чохилон ўд эмас, Ким кўнгул одлу заифи бекароримдур маним.

Висол ичра юзин кўргач, ажаб йўх шодлиғ ашким, Баҳор айёмида кун чихса ҳам ёғмар ёғар гоҳи.

ШАРҚДА МАШХУР СҮЗ ВА ИБОРАЛАР

КАЛИД(Т) — очқич. Мумтоз адабиётимизда, жумладан, Алишер Навоий асарлари матнida тўғри, ўз ва кўчма, мажжозий маъноларда кўлланган. 1. Кулфы очиши ёки беркитиш учун ишлатиладиган металси асоб, яъни уйинин калити. Алишер Навоий "Фаройиб ус-сигар"даги "Ваххи, ҳар соат бўлурмен васлидин етгач навмид, ёрдин уммидор, аммо ўзумидин ноумид" матласи билан бошланувчи етти байтил фазалда лирик қаҳрамонинг руҳи ҳолатини тасвирилаш учун ўтмисда одамларнинг ўй-ашинига калит билан кулфлаб, калитни эса тупроқ остига бекитиб қўйиш одатини далил сифатида ёзар экан, кулф ва калитни тўғрилашади.

Тикик кўксум чокини тийгин танимда қилди гум, Эл эшикни куфл этиб туфроқа кўмгандек **калид**.

2. Бирор нарсага эриши ёки уни тушунириши, излаб топиш, эзгалаш ўйли, воситаси, имконияти ҳамда ижодий жараёнга кириш, маънавии очич, барака топиш каби кўчма, мажжозий маъноларни ҳам билдиради. Алишер Навоий асарлари матнida бундай маъноларда кўлланигандан, улуг шоҳири кўпинча "калит" сўзи билан бирга (ёки "калит" сўзи ўрнида) маҳорат билан рамзий маъноларда килк (қамиш қалам), қалам, кўл сингари тимсолларни ҳам кўллайди, ҳатто бъаъзан бу тимсоллар ёрдамида фатҳ калити, фатҳ килини каби ўзиға хос иборалар, кулф ва калит сингари тенгманолиги бирорларни ҳам ҳосил қилидиган.

Кўзумга ул эшик кулфин падид эт, Аниг фатҳига килкимни **калид** эт. Очиб ул ганж қуфлин бу **калидим**, Насибим айла неки бор умидим.

Умуман, Алишер Навоий ўз ижодида калит сўзини маъжозий маънодига кўлланадиганда, биринчидан, сўз – салафлар ижодига ўз ижодхонасида янги асар-

лар ёзишига куч, файрат, илҳом, имконият излаш, топиш каби катта, улувор орзу-максадларини азлатади.

КОСИД — хабарчи, хат ташвиҷи, элчи, чопар, интиливчи каби маъноларни азлатадиган шахс оти ҳамда бадий образ. Улуг

АЙЛАМА

НАВОИЙ ФАЗАЛИГА МУХАММАС

Эй нигоро, кўрсатиб юз энди армон айлама,
Ендириб ҳар дам дилимни таҳ-баҳа қон айлама,
Дарду ғам ичра мени, ваҳ, энди сарсон айлама,
Ё Раб, ул юзин даме кўзумга пинҳон айлама,
Ё кўзумни андин ўзга юзга ҳайрон айлама.

Ишқ дарди бирла қўнгил икки оламда фани,
Айлагай ошиқни күшнуд ҳар замон ёр тулини,
Ул париваш гулинида айлагил, Тангри, мани,
Чехрасига мезбон ўлсан кўзум, ул чехрани
Кўзларим уйидин ўзга ўйга меҳмон айлама.

Етмайин васлига бир дам туни кун қалбим сиёх,
Айлагай ҳолимин абгор ул пари солмай нигоҳ,
Ҳасратидан бу қўнгил куйтаг азоби ичра, воҳ,
Очмани зулғи паришон кўнглума чекутума оҳ,
Етмайин оҳим ели зулғин паришон айлама.

Ишқ аҳли зумрасида қўнглума бергил сабот,
Қалбима зулғидин ўзга риштасин сен айла ёт,
Кўйида ёнган менингдек нотавонга бер најот,

Жонима лаълидин ўзга лаълидин берма ҳаёт,
Лаълига жонимдин ўзга жонни курбон айлама.

Айладинг менга азалдан ишқини чун жону тан,
Бу кўнгул топғиз фароғат бўлса ҳам юз минг тикан,
Оли жоними бўй, ваҳ, соди ғам сийминафадан,
Бошимни кўйидин ўзга кўйин қўлмас ватан,
Кўйида бошимдин ўзга бошини галтон айлама.

Даҳр эли пайконидан дил бўлмади бир лаҳза бут,
Эй қўнгил, хавфу ражоси иҷраким ўзни овут,
Келса бегамлар азоби дардини сен ичга ют,
Ё алардин етса юз минг гусса афғон айлама.

Даҳр боғи ичра ҳар жон ўз иши-ла машуле,
Тинглассан, тушгай қўнгилга хўн навосин маъкуле,
Изласан ишқ ичра, Маҳмуд, бир мадд бергай тул,
Истасан, ёз гул, Навоийдек хуш илхон бублубе,
Гунчадек қўнглун маломат хоридин қон айлама.

Исмоил Махмуд МАРГИЛОНИЙ

ҲУМОЮН

ҚУЁШ САРИ ЙҰЛДА ЧИҚАЙЛИК

Кемалардан тизилса карвон,
Сандиқ-сандиқ тўлқинилар келар.

Бағри тўла қушлар, наҳанглар,
Минг товланса дениз гуллари,
Соҳилида кумлар, харсанглар
Ва гулласа... саксовуллари!

Қутши

Шамолдан арқон эшиб,
Ташладим сой устига.
Тўлқинилар мавж жўши
Тортқилар кир пастига.

Сувга чиқармикан ёр
Сопол кўза кўлида.
Оlam унга интизор
Жўшқин сойнинг бўйида.

Кўринарми гўзл қиз,
Яқинидир висол они.
Соҳилда ўзим ёлиз
Узун ташлаб арқонни.

Эски ўй

Хотиралар яшар бу уйда,
Айлангандай қадимий кўйга.
Ўттаян кунлар: ташвишли, шодон,
Вақт чанги қоплайди мудом.

Уйга келиб туар ҳаёллар –
Тез-тез, гоҳо тунаబ ҳам қолар.
Энид эртак бўлар бу маъво
Фаршталар кетмаган аммо,

Қўнгил кўмсар бу ўйни, зотан
Уй ҳам ватан, дўйпидек ватан!

Ҳаётни тўлдириб сирга,
Яшайверар ойдин хотира.

Кимсасиз ўй – дилдаги алам,
Файзи кетмас, фариштаси ҳам.

Саҳна

Хуллас, театрга бориши шарт эмас
Аслида ҳаётни билган одамга.
Тун чекинар – пардай очилган нафас
Тонги саҳна пайдо бўлар одимда.

Мана, автобусни кутиш бекати:
Мисли дениз маъжаланаверар.

Аммо кимдир – гарчи тамом тоқати,
Автолардан қолиб кетади мудом.

Метрода гўёки мизғиган полвон
Пайқамас қаршида турган кампирни.
Жой бермас, ўйлайсан, баъжи ногирон
Ва тўғри ўйлайсан акли қосирни.

Ишхона саҳнаси – эски томоша,
Қайтишида бозорга тушиб ўтасан.
Қўчалар чиройли, юнинг ҳам ўша,
Мармар ўйлаклардан жўйиб ўтасан.

Бунда актёрлар ўзларига хос,
Қойиллатиб қўяр вазифасини.
Ҳаёт тақсим қылган ролни жуда мос,
Ёши ҳам феълига қараб ҳар кимни.

Синичкалаб кузаттил томошаларни
Намойни этилар фақат бир марта.

Балки кўролмассан қилишади уларни,
Балки учрамайди улар ҳам қайта.

Йўлда кўёш ботар, тушгандай парда!
Кимлардир ўрайлиб қолиб қатида,
Үйига шошишар қилишиб зарда,
Қўлган гаплар бари парда ортида!

Кангуум

Икром Отамуродга

“Кангуум,
мендан бошқа киминг бор сенинг!”

Кангуум,
сейдан бошқа кимим бор менинг!

Кўёш сари
йўлга чиқайлик саҳар,
Нур етган гўшалар рангини сочар:

Тоғлар ҳақиқиради,
саҳролар бўзлар,
Водийлар кўйлайди,
тепалар сўзлар.

Излар –
йўлда излар,
бизларни излар,
Бу излар –

дарвишлар айтган соф сўзлар!
Кангуум, равшан бўлсанг,
хамроҳимиз кўп,
Асли бу дунёда

бегонаси ўйқ!
Токи бизга йўлчи юлдуз
кўёшдир,

Ким нурга интилса бизга ўйлдошдир...
Биз юраверамиз
кунтиқар томон
Шунда қўёш ботмас,
ботмас ҳеч қачон!

! И.Отамурод сатри.

Кўнглим тўлиб бормоқда ажаб,
Бунча ҳарир
бу ҳис,
бу туйғу!
Ҳаёлимда офтоб бошқача,
Олам узра сочмоқда ёфду.

Бўй таратиб гуллар нафармон,
Ўйларимни қитиқлар тўё.
Сайроқларинг гўзал күшларжон,
Дардли дилга малҳам – мўмии.

Қора ўйлар тарқ этди қалбим,
Кетказгани каби кирни сув.
Яшнаб, яйраб оламга боқдим,
Бари нурли,
Бетакрор,
Сулув!

Навоийга қиласман таъзим,
Бу манзилда пок иймон нусрат.
Болам, йўлинг порлок бўлсин, деб,
Йўл кўрсатиб турбиди Ҳазрат.

Ғайрат МАЖИД

унга бунчалик сиғинмасак, у бир тийинга арзимас эди.
– Танқидга қалайисиз? – деб сўради мухбир.
– Факат қозоз гул ёмғирдан кўркади, – деб жавоб берди адид.
– Сизга театр ёқадими киноми? – деди мухбир.
– Сизга одам ёқадими ё унинг сояси? – деди адид.

Асқад МУХТОР

Мўйнок орзуси

Вакир-вукор қайшайди қозон,
Пиёла айланар кўлма-кўл.
Ташалиги ортаркан чаандон,
Бу даврага сукланади чўл.

Карвон ўтса – чўл узра байрам,
Тўлкин-тўлкин бўлар барханлар.
Сўюмидир босилған қадам,
Чўлнинг қўнгли юшмаган дамлар.

Чўл орзуси – қайнаган кумон:
Мисли дениз маъжаланаверар.

• Руз ерларини талаб пайҳон қилган,
бош чаноқларидан тоғлар ясаган... Ё Раб! Бу сиймони авлодлар
кулогига қўйилган бундай тухматлардан мосуво килиш, аслига қайтириш учун тарихимиз саҳифалари
этиш-тез кўз солишимиз керак эмасми?

• Мана, шу саҳифалардан бири:
“Амир Темур Кама дарёсини кешиб,
Маласда тўхтади... Навкарлари кирғоқдаги оувулларга жойлашдилар. Кун совуқ қор қалин, йўллар лойиши, юриш мушкул эди.

• Байрашхон жавоб қилдиган, “Султон Амир Темур, бош устига, биз хизматнингизга доим шаймиз. Танги ризимизни берса, сиз жонга жон молимиз курбон”.

• Байрашхон дарё ёқасидаги тепалиқида бир қаср солдира бошлаган эди. Шу тайёр бўлгач, Амир Темурни тақлиф қилди. Ўзининг хос сокчилари қуршовида келган мөхмомни хон асьбади кутиб олди.

• Содик қулинигиз сиз учун ушбу қасрни иншон этдим, кўнгилларга хуш келса, марҳабо, қабул қилгайлар.

• Амирга қаср жуда ёқди. Байрашхонга хазинасидан мўл-кўл совфа ва сарпо бўюди. Шу ерда кишилаб қолди. Бухородан келиб қазо қўлган уламо Мулла Хофиз қабрини зиёрат қилди. Минзала водийсингнинг беги Мустафоҳон саройидаги мөхмом бўлди. Корлар кетгандаги йўлга отланди. Байрашхон уни Йўл дарёси бўйига, Тугошхон мулкигача кузатиб кўйди. Амир Темур Самарқанд сари йўл олди”. (Хисомиддин Булғорий (XVI аср). “Таворихи Булғор” асаридан).

• Талант диалектик моҳиятини очади; ўртамиёналик эклектика даражасида қолади.

• Мен камттарман” деган одамни камтар экан деб ўйламан.

• Ҳар бир Шахс – мустаснодир.

• У ӯз сўзига ўзи хўжайин: бугун беради, эртасига қайтиб олади.

• Аҳмок аҳмоқлигини билмай ўлиб кетади, чунки буни ҳеч ким унинг юзига айтмайди.

• Эрталаб туриб нималарни кўраман? Ана кўзгу – ёруғлик ва кристалларнинг сирли ўйини... Қаердадир тутун ўйғониб, кўли билан шамол келган томонни кўрсатдиган... Дунён катта, мўжизаларга чулғанған: чинорларнинг мардлиги, гулларнинг архитектураси... Үсимликларда ижодкор шарбат ёғуд босқичларидан кўтарилиди, ерга яшиллик пуркариди.

• Ҳой танобчи ариқлар! Токқа неча қачирим колди? Улар нима киляти?

• Осмон тубида қорамтир бикинларини ювяти!

• Шоир учун асосий иш – қўнгил кўзи билан кўриши; қозогза тушириш эса – қасб.

• Вақт инсон хўкимида эмас. У – Оллоҳнинг мулки. Шунинг учун судхўрлик (қарз береб, фоизи эвазига кун кўриш) ҳаромдир. Зоро, судхўр вақти (ўзига тегиши бўлмаган нарсани) сотади.

“Тундаликлар”дан

– ...Баъзи одамлар бўлади, ўзидан сояни тузук, – деб ҳазил қилди мухбир ҳам. Кудилар.
• Ҳар хил икстасену азайимхонларнинг айби йўқ; улар алданги келганингларни алдайди.
• Илгари мен абстракт санъатни тушунмас ва ҳазм киломламас эдим. Инсон самога учеб, космос даври бошлангач, ба санъатни кизиқи қолдим. Абстракт санъат Космос образининг эстетик ибтидоси бўлсамикин?
• Туркий “Искандарнома”нинг муаллифи Тожиддин Ахмадий (XIV аср) Амир Темур билан кўришандан кейин Ибн Синонинг “Тиб конунлари” асарини турк тилига таржима килган экан. Бу – Соҳибкорон сиймосига яна бир изги.
• Шоир бўлиш яхши, шоирлик давво қилиши.
• Икки маҳбус қамоқона панжарасидан ташқарига қараб тураркан, бирни ахлат юмни
ни кўриши, бирни – юлдузларни...
• Даҳолар ўз касблари доирасидан чиқидашлар. Фалончи – шоир, фалончи – олим, аммо Навоий – Навоийдек, Эйнштейн – Эйнштейн.
• Милтиқ ҳар отганда ўзи сесканиб орқага тисалиди.
• Олма нега кизаради? Балки, Одам Ато-нинг Момо Ҳаво кулогига шивирларнаган гапларини эслётгандир?..
• Қалам сўнгнинг соясими ч

“Алишер Навоий” спектакли саҳналаштирилганинг 75 йиллигига

Үйгун ва Иzzат Султоннинг “Алишер Навоий” пьесаси авжси уруши ўйларида ўқилгани эсимда. Пъесани шоир Үйгун уч соатга яқин ўқиди. Сўнгра Манон Уйгур бошчилигидан мухокама бошланди. Сўзга чиққанлар театрбоп асар бўлиди, дейишди.

Алишер Навоий ролини Аброр Хидоятов ижро этсин, асарни Манон Уйгур саҳналаштира олади, деган тақлиф бўлди. Албатта, мухокама вактида танкид муюхазалар ҳам айтилди. Ҳусайн Бойқаро билан Алишер Навоий ўртасидаги дўстлик ўз даражасига етмабди, асарда айни шу дўстлик туфайли Темурйлар авлодининг маданиятга муносабатини тўла-тўкис акс эттириш мумкин, деган фикр билдирилди. Пъесадаги Алишер Навоий билан Гули ўртасидаги мухабbat кўрсатилишига тарафдорман... Шунчак газаллар ёзган зот ўзи мухаббатдан холи булмаса керак”, деганида залда ўтирганлар уни яқдил кўлладилар.

